

ER IS IN BRETAGNE VEEL MEER TE ZIEN DAN ALLEEN MAAR SCHELPEN.

G. RAPPÉ

Om een beetje tegengewicht te vormen tegen de 'collectioneurs de coquillages', zoals we door mevrouw Le Floch genoemd werden, wijdde ik mijn aandacht aan de grote verscheidenheid die de Bretoense kusten van mariene fauna en flora bieden. Die verscheidenheid is zo enorm dat dit verslag uiteraard niet van zo'n diepgaand aard kan zijn als het vorige. Toch wil ik u op mijn beurt proberen te overtuigen van uw ongelijk er niet bij te zijn geweest.

Voor gegevens omtrent het gebied dat we bezochten verwijs ik eveneens naar de vorige bijdrage. In het onderstaande leest u dus in principe over alles behalve weekdieren. Bepaalde groepen zullen in het oog springen door onvolledigheid. Door het grote aanbod, moesten we ons ergens beperken. Ik liet mij hierbij leiden door mijn interesse enerzijds en de beschikbaarheid van meegebrachte literatuur anderzijds.

Eerste dag.

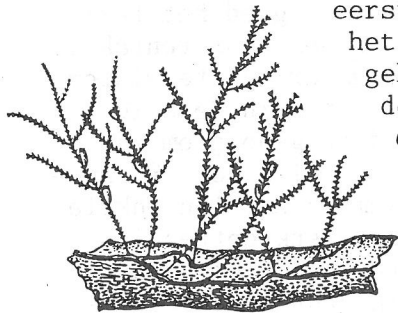

fig.1

Net als in ieder natuurgebied is het eerste wat opvalt als we de kust betreden, het plantaardige leven. Na een zone die gekarakteriseerd wordt door verschillende soorten korstmossen (gele *Xanthoria*/ *Caloplaca*, groene *Ramalina* en zwarte *Verrucaria*), volgen de grote bruinwieren, in een typische zonatie: bovenaan Groefwier *Pelvetia caniculata*, dan Kleine Zeeëik *Fucus spiralis* en tenslotte, in minder duidelijke zones maar vooral in verband met lokale expositie, Blaaswier *F. vesiculosus*, Gezaagd Zeeëik *F. serratus* en Knotswier *Asco-*

phyllum nodosum. Op dit laatste wier vonden we al meteen twee poliepjes: *Clava squamata*, kleine roze knotsjes, in bundeltjes bijeen, en het Kleine Tandhorenkoraal *Dynamena pumila*, (fig. 1) dat bij ons regelmatig aanspoelt. Op en onder de stenen en de kleine schelpengruisstrandjes ertussen vonden we de anemonen *Actinia equina* en de prachtige, soms schijnbaar fluorescerende *Anemonia viridis* (fig.2). Deze anemoon

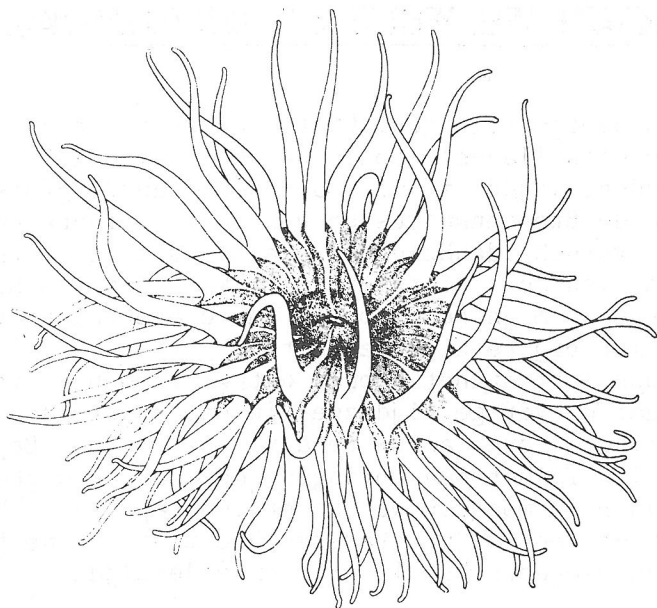

fig.2

kan zijn lange, slanke tentakels niet intrekken en laat ze waaieren in de stroming. Bij deze soort kun je goed het bezit van netelcellen aantonen. Stop je vinger tussen haar tentakels en trek ze terug. Je voelt een duidelijke hapering, te wijten aan de honderden minuscule harpoentjes die zich in je huid hebben geplant. Gelukkig geraken ze niet diep genoeg om werkelijk te netelen. In dit decor kruisen onze blik nog: Strandkrabben *Carcinus maenas*, vooral kleine exemplaren, één enkele Fluwelen Zwemkrab *Liocarcinus puber* en Heremietkreeften *Eupagurus bernhardus*, vermomd als alikruik, fuikhoren of purper-slak. Tussen de wieren wriemelt veel klein grut, dat groten-deels aan dit verslag ontsnapt. Eén mooie uitzondering is de groengele, bijna volledig doorzichtige nemertine *Tetrastemma* cf. *flavidum*. We staan er al een hele tijd bovenop, eer we beseffen dat de zeepokken niet allemaal dezelfde zijn als thuis: talrijkst is *Chthamalus* sp. en ook *Balanus perforatus* komt veel voor. In de kleine geultjes en poeltjes schieten de steurkrab *Palaemon elegans* en het grondeltje *Gobiusculus flavescens* heen en weer. Op de wieren groeien tunicaten als *Botryllus schlosseri* en *Didemnum* sp. en mosdiertjes als *Flustrellidra hispida* en *Electra pilosa*.

Lang blijven we echter niet in deze zone. Het aftrekkend water nodigt ons uit nieuwe terreinen te verkennen. Een staand net komt vrij. Samen met de plaatser inspecteren we de inhoud: 1 Pladijs *Pleuronectes platessa*, 1 Diklipharder *Chelon labrosus*, 2 Gevlekte Lipvissen *Labrus bergylta* en 6 Zwartooglipvissen *Crenilabrus melops*.

In de nabijheid spitten we wat in een strandje. De opbrengst is even veelzijdig als verrassend: Naast Otterschelpen en andere weekdieren leven er ook vele wormen, waarvan we slechts enkele noemen: de sipunculide *Sipunculus nudus* (fig.3), de reuzenzeerups *Sthenelais boa*, *Nephtys* sp., zeer veel *Lanice conchilega* en de prachtigste van allemaal, een 40 cm lange, geelgroene dieseltreinworm *Phyllodoce* cf. *laminosa*. Bulldozerkreeftjes *Urothoe* sp. zwemmen in het insijpelende water rond. Een ander merkwaardig organisme dat we hier erg algemeen aantreffen is een in het zand levende zeekomkommer met een wormvormig lichaam, *Leptosynapta* sp.. Hier en daar op de blootkomende platen groeit Groot en/of Klein Zeegras *Zostera marina* resp. *Z. noltii*. In een dergelijk zeegrasveld woont ook de sedentaire borstelworm *Sabella pavonina*, met zijn waaiervormige tentakelkrans. In het front van een uitdeinend golfje dreef een vervellingshuid van een gravende kreeftachtige, met een eigenaardige schaar: *Upogebia stellata* (fig.4).

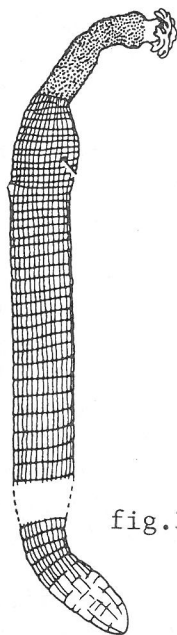

fig.3

Op de rotsen, vooral aan de onderzijde, was geen cm² onbegroeid: mosdiertjes, neteldieren, ... verdrin-

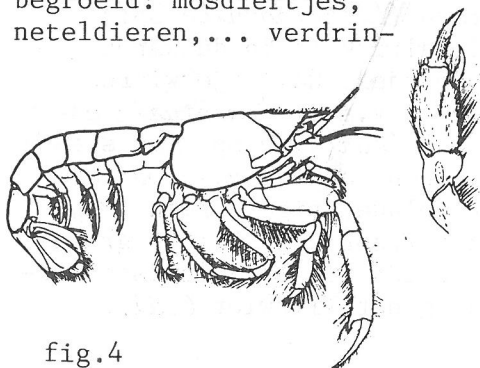

fig.4

giertjes, tunicaten, sponzen, gen mekaar of groeien gewoon over mekaar. Daarop komen dan weer predatoren en afvaleters af. Anemonen die we nog niet noemden, zijn o.a. de Zeeanjelier *Metridium senile*, de Zeedahlia *Tealia felina* en de Wrattige Zeeanemoon *Bunodactis verrucosa* (fig.5). De onregel-

(fig.6)

matige zeepok *Verruca stroemia* vinden we zowel op rots als op de voet van een kelpwier. Op geen enkele steen ontbreekt het Porceleinkrabbetje *Porcellana longicornis*, af en toe in het gezelschap van een Ruig Krabbetje *Pilumnus hirtellus*. Van het Ganzevoetje *Asterina gibbosa* werden een 6-tal exemplaren gevonden. De wieren zijn het duidelijkste voorbeeld van een groep die stiefmoederlijk behandelt werd door de deelnemers. Een aantal opvallende zonatievormers noemden we reeds in het begin. Andere opvallende bruinwieren zijn uiteraard de grote kelpwieren Suikerwier *Laminaria saccharina*, Vingerwier *L. digitata* en de stijfstelige vorm(en) *L. hyperborea/ochroleuca*. Ertussen en in de poeltjes de voorjaarswiertjes *Dumontia incrassata* *Scytosiphon lomentaria* en het blaasvormige *Leathesia difformis*, dat op andere wieren groeit. Vergeten we ook niet *Bifurcaria bifurcata*, Vezelwier *Cystoseira baccata* en Hauwwier *Halidrys siliquosa*. Riemwier *Himantalia elongata* zagen we alleen als aangespoelde stengels. In een rotspoeltje duikt af en toe een exemplaar van het Japans Bessenwier *Sargassum muticum* op. Roodwieren zijn er in alle vormen en kleurschakeringen: Iers Mos *Chondrus crispus* en het er sterk op gelijkende Kernwier *Gigartina stellata*, *Polyides rotundus* en *Furcellaria fastigiata*, ook erg op elkaar lijkend, *Gelidium* sp., Koraalwier *Corallina officinalis*, dat

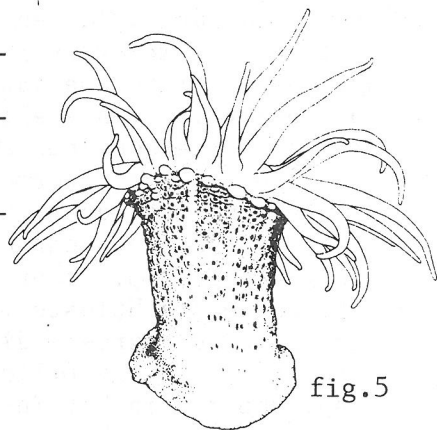

fig.5

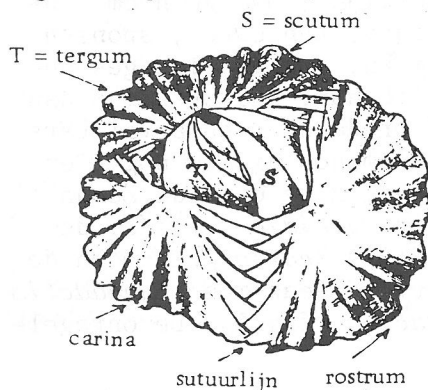

fig.6

samen met andere kalkincrusterende vormen (*Lithothamnion* sp.) vooral talrijk is in de warme getijdepoeltjes, Horentjeswieren *Ceramium* div.sp., *Lomentaria articulata*, *Laurencia* sp., de stevige lappen van *Palmaria palmata* en tere bladachtige vormen (*Phycodrys/Delesseria*). Bij de groenwieren geldt als opvallendste verschijning het Viltwier *Codium*

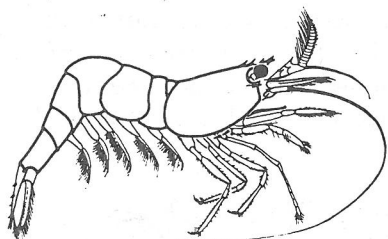

fig.7

sp. De garnalen *Palaemon serratus*, *Thorulus cranchi* (fig.7) en *Hippolyte varians* bleken niet zeldzaam. En de krab *Pisa tetraodon* mag rustig doorgaan voor het Achtste Wereldwonder: de Wandelende Tuinen van Trébeurden, begroeid als ze is met allerlei wieren en andere organismen (fig.8).

Tweede dag.

Terwijl de meesten naar St-Jacut gingen, waar nog niet gekomen van de rijkdom ter plekke. We spitten wat die dag maar gingen ook de rotsen weer bekijken. Naast de algemene Broodspoon *Halichondria pinnacea* herkenden we *Sycon* sp., *Grania compressa*, *Hymeniacidon* sp. Het mosdiertje *Bugula* cf. *turbinata* hing hier en daar te bengelen. De vele korstvormende soorten lieten we links liggen, net zoals de meeste tunicaten. Van deze

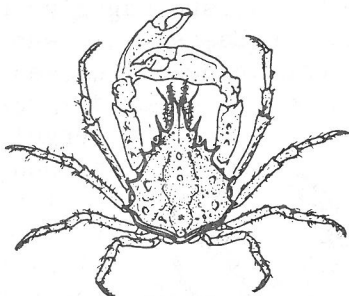

fig.8

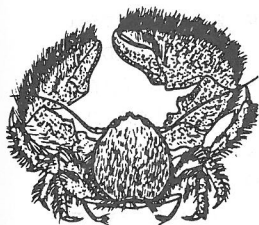

fig.9

tijd, met een goed glas witte wijn, bleef de lokale fauna ons

groep vermelden we nog *Dendrodoa grossularia* en *Botrylloides leachi*. Helemaal in een spleet teruggetrokken zaten drie zeekomkommers, die we er zonder ernstige beschadiging niet van tussen zouden hebben kunnen halen. We hebben ze laten zitten, temeer omdat het de enige waren die we gedurende ons hele verblijf zagen. Daarom moeten we u de identiteit ervan schuldig blijven. Bij onze terugkeer verzamelden we nog vlug wat 'fruits de mer', o.a. Otterschelpen, Kokkels, Schaalhorens, Mesheften, Gedoornde Hartschelpen. Tijdens onze smakelijke maaltijd, met een goed glas witte wijn, bleef de lokale fauna ons

verrassen: uit een Kokkel *Cerastoderma edule* (of is het edulissime?) kwam een koppeltje Erwtekrabbetjes *Pinnotheres pisum* te voorschijn. De avond tevoren hadden we er ook eentje opgedoken uit een mossel, in het restaurant te Ploumanac'h !

Die van St-Jacut hadden ook enkele mooie dingen mee, o.a. Harige Porceleinkrabbetjes *Porcellana platycheles* (fig.9) en twee exemplaren van een andere soort gravende tienpootkreeft, *Callinassa laticauda* (fig.10). Ook het Ganzevoetje hadden ze er gezien.

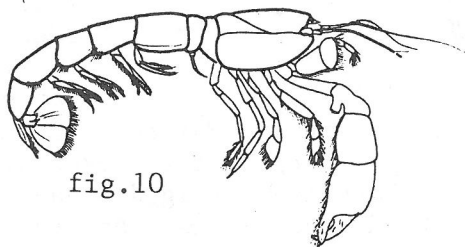
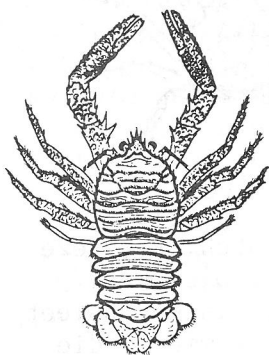

fig.10

Derde dag.

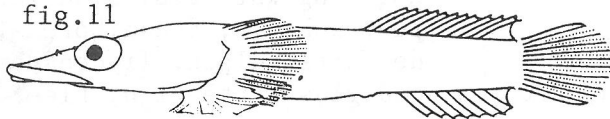
De laatste dag ging het naar de zuidkant van het schiereiland Le Castel, net aan de zuidrand van het dorp. Het biotoop dat we bezochten was opnieuw rotskust, tot in de Laminariazone. Soorten die reeds eerder werden gemeld van een

G. squamifera

dergelijk gebied worden hier meestal niet herhaald. Niettemin vonden we hier nog heel wat interessante zaken. Dat gold overigens ook voor de mollusken (zie vorig verslag). Het begon al met de talrijke exemplaren van *Galathea squamifera*, in alle formaten. Hier vonden we ook de beide porceleinkrabbetjes *Porcellana longicornis* en *P. platycheles*, de laatste zelfs het talrijkst. Op het eerste gezicht soms verward met het Ruig of Harig Krabbetje *Pilumnus hirtellus*, dat er ook zat, waren de jonge exemplaren van de Noordzeekrab *Cancer pagurus*. De Fluwelen Zwemkrab *Lio-*
carcinus puber bleek erg gewoon. Op de onderkant van stenen, bij het keren, probeerden bepaalde 'slijmpjes zich snel uit de voeten te maken. Het waren zeerupsen van de soort *Halosydna gelatinosum*, van aspect erg verschillend van onze vertrouwde *Lepidonotus squamatus*. De kreten van opwinding bij het proberen vatten

fig.11

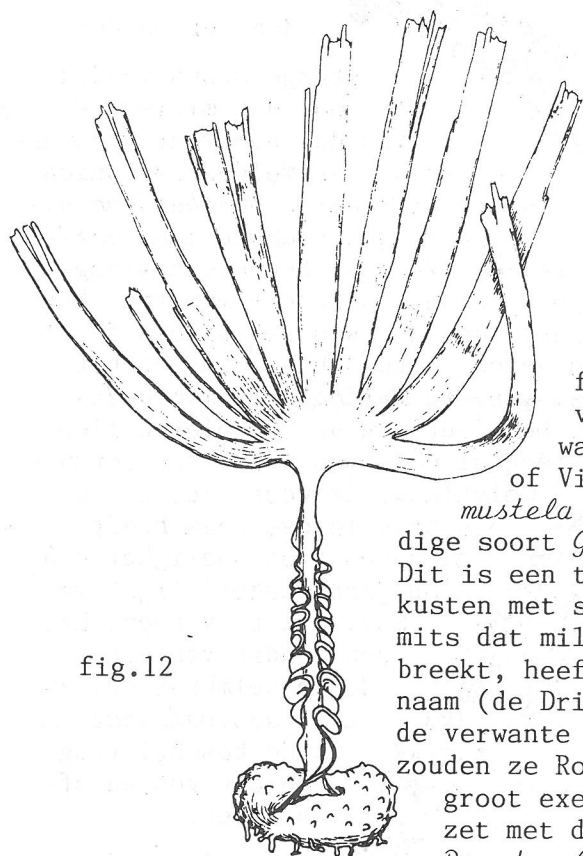

fig.12

van een visje waren niet uit de lucht. Algemeenst was hier het Botervisje *Pholis gunnellus* en af en toe probeerde een Wormzeenaald *Nerophis lumbriciformis* tussen de roodwieren te verdwijnen, waar hij met zijn wijnrode kleur perfect gecamoufleerd is. Van kleur sterk vergelijkbaar, roodbruin, waren de meunen: de Gewone

of Vijfdradige Meun *Ciliata mustela* en een algemener driedradige soort *Gaidropsarus mediterraneus*. Dit is een typische soort voor rotskusten met sterke wierbegroeiing. Vermits dat milieu in de lage landen ontbreekt, heeft ze ook geen nederlandse naam (de Driedradige Meun bij ons is de verwante soort *G. vulgaris*). We zouden ze Rotsmeun kunnen noemen. Een groot exemplaar was bovendien bezet met de parasitaire copepode *Pseudocaligus brevipedis*: een 10-

tal vrouwtjes met eierzakken gleden, met tussenpozen, snel heen en weer over de huidслиjmlaag. Ze bevonden zich allemaal in het voorste deel van het dier, op het achterste deel van de kop en de overgang naar het lijf. Ze schijnt in Frankrijk nog niet zo dikwijls gevonden te zijn. Twee andere visjes die we nog niet eerder zagen, zijn de Rotsgrondel *Gobius paganelus* en een soort zuigvisje, *Lepadogaster candollei* (fig.11). Een wier dat erg goed lijkt op Vingerwier, maar er vooral van verschilt door de opgezwollen voet en de op de randen erg gekrulde steel, is *Saccorhiza polyschides* (fig.12). De binnenwand van de voet van het enige exemplaar dat we zagen, was volledig bezet met een laagje eieren, bewaakt door een koppeltje *Gobiusculus flavescens*. Zo'n laagje eieren hadden we eerder al gevonden aan de binnenkant van grote losse

schelpkleppen, op de slik-

Ingebed in een we de typische zee-*casta spongico-*nen willen we ten *Disto-*gus en de *aris* en ster-
gro-

Marthasterias glacialis.
Eén arm ontbreekt.

jes her en der.

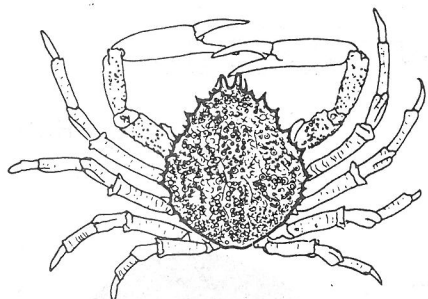
stukje spons vonden pok voor dat milieu: *A-*la. Van de onderkant van ste-
verder nog vermelden de tunica-
mus variolosus en *Morchellium ar-*
stekelhuidigen *Psammechinus mili-*
Asterina gibbosa. Een klein slang-
retje ontsnapte aan determinatie. Een
te soort zeester, waarvan er een 5-tal
werden gevonden toen het water op het
laagst was, is *Marthasterias glacia-*
lis. De kleur van de exemplaren liep
sterk uiteen, van vuilbeige tot he-
melsblauw. Ik weet niet of ze
een nederlandse naam heeft,
maar een toepasselijker dan
'Spijkerzeester' lijkt me
moeilijk te vinden. Met
een vondst van een
doodie Helmkrab *Corys-*
tes cassivelaunus wil
ik de beschrijving
van dit gebied af-
sluiten.

tje lagen enkele
drijvende bakken waar-
grote krabben en vooral

In het haven-
'viviers' - grote
in de vissers
de 'Araignées'

Maia squinado (fig.14) levend bewaren tot de
marktprijs interessant is - op het droge. Daar-
in lagen allerlei verdroogde organismen: zeepok-
ken en krabbetjes en, vermeldenswaardig, Gewone
Eendemossels *Lepas anatifera*. Die soort vond ik
ook los in het zand, in de vloedlijn van het

baaitje ten noorden van ons hotel. Daar lagen ook enkele ei-
kapsels van haaien en roggen: 3 ex. van de Blonde Rog *Raja*
brachyura, 1 ex. van de Stekelrog *R. clavata* en 1 ex. van de
Hondshaai *Scyliorhinus canicula*. De vegetatie, die trouwens
nog niet optimaal ontwikkeld was, bestond uit typische vloed-

Maja squinado

Blauwe Zeedistel *Eryngium maritimum*.

Tot slot nog een waarneming, gedaan na het vertrek van de meesten. Het milieu van de kleine tweekleppige *Lasaea rubra*, het korstmosje *Lichina pygmaea*, bleek ook steevast bewoond door een minuscule pissebed: *Campecopea hirsuta*. Ik vond ze zowel bij de Pointe de Sec'h (in de buurt van Trébeurden) als op de terugweg te Erquy.

En met dit kleine beestje wil ik een punt zetten achter het verslag van dit grootse gebeuren: onze eerste Bretagnereis.

(illustraties bij dit verslag werden ontleend aan Wolff, 1965; Holthuis, 1961; Wheeler, 1978; Hiscock, 1979; Allen, 1967; Leloup, 1952; Gibbs, 1977 en Manuel, 1981)

Cootveld 3
9131 Beervelde

Résumé

Les organismes marins non-mollusques (article ci-dessus) et les mollusques (article précédent) qui ont été observés lors d'un séjour en Bretagne, du 15 au 17 avril 1984 à Trébeurden et le 16 avril 1984 à St-Jacut, sont rapportés.